

**Український науково-методичний центр практичної психології і
соціальної роботи**

«Затверджую»

Директор Українського НМЦ
практичної психології і
соціальної роботи

В. Г. Панок



Навчальна програма курсу

«Теорія та практика психологічного консультування»

Обговорено і затверджено

на засіданні Ради

Українського НМЦ

практичної психології і

соціальної роботи

Протокол № 05 від 15.05. 2014 р.

1. Пояснювальна записка

Дана програма призначена для підвищення кваліфікації психологів-консультантів, практичних психологів та методистів-психологів системи освіти, психологів центрів соціальних служб для молоді. У ній враховані сучасні вимоги до професійної діяльності психолога-консультанта. Програма охоплює оволодіння основними теоретичними та методичними знаннями, практичними вміннями та навичками, особистим консультативним досвідом в роботі з дорослими, дітьми та підлітками, сім'ями тощо.

Мета курсу: підвищення рівня професійної компетентності психологів-консультантів в процесі надання психологічної консультативної допомоги людині.

Основні завдання курсу: дати слухачам основні знання теорії та практики психологічного консультування, основні положення теорії та практики психодрами, транзакційного аналізу та інших методів психотерапії, сформувані в них базові вміння та навички проведення консультативної діяльності, допомогти їм отримати досвід клієнта та здійснити особистісне самопізнання.

Загальний розрахунок часу: програма розрахована на 460 (360 аудиторних та 100 самостійних) академічних годин і реалізується протягом 2-х років. Заняття проводяться у вигляді 2-х чи 3-денних сесій по 18 академічних годин, які проводяться щомісяця (10 сесій на рік). Самостійні години рахуються окремо на кожного слухача.

Розрахунок часу по формах роботи: на вивчення теорії та методики консультування відводиться 120 годин. 88 годин триватиме тренінг умінь та навичок консультування, практика консультування в навчальній групі, набуття власного клієнтського досвіду учасників. 80 годин відведено на групову та індивідуальну супервізію випадків консультативної діяльності з власного професійного досвіду слухачів. 54 години буде здійснюватись групова робота в режимі психотерапевтичної групи для опрацювання професійних та особистісних труднощів учасників. 18 годин – залікове заняття, підведення підсумків оволодіння програмою курсів, захист письмової роботи

Форми контролю: оцінка якості проведення тренувальних консультаційних сеансів; написання залікової письмової роботи з аналізу власного консультативного досвіду.

2. Вимоги професійно-кваліфікаційної характеристики до діяльності психолога-консультанта

1. Загальні вимоги.

За своїм професійним призначенням психолог-консультант зосереджує зусилля на консультативній допомозі в розв'язанні психологічних проблем клієнта з метою сприяння його особистісного росту, подолання психологічних дисгармоній, профілактики та запобігання деструктивним тенденціям (суїциди, наркоманія, алкоголізм тощо), підвищення особистісних ресурсів та адаптивних можливостей, розвитку спонтанності та автономності особистості. Психолог-консультант повинен знати та розуміти границі власної компетентності, володіти принципом «Не нашкодь!», усвідомлювати та ефективно розв'язувати власні психологічні чи професійні проблеми, звертаючись в разі необхідності за психотерапевтичною чи супервізійною допомогою.

В зв'язку з цим психолог-консультант повинен мати психологічну освіту, досвід консультативної чи психотерапевтичної роботи; достатній рівень професійної та особистісної зрілості; високий рівень професійної підготовки, широку ерудицію, загальну культуру, високі моральні якості, гуманістичну спрямованість, стійкі демократичні переконання; гармонійно поєднувати теоретичні знання, практичні вміння і навички та застосувати їх у відповідності з потребами окремих особистостей; прагнути постійно поповнювати свої професійні знання, вдосконалювати професійну майстерність, виявляти творче ставлення до праці, ініціативу наполегливість та принциповість у професійних питаннях.

2. Психолог-консультант повинен знати:

- основи законодавства та основні нормативні документи, що стосуються захисту прав та інтересів людини (зокрема – дитини);
- новітні досягнення в основних галузях психології, зокрема, в загальній, педагогічній, віковій, соціальній психології, психології особистості, психотерапії тощо;
- психологічні вимоги до особистості сучасного психолога та психотерапевта;
- специфічні особливості, етапи, принципи та основні напрямки діяльності психолога-консультанта;
- принципи та методи психодіагностики особистості і груп, зокрема, педагогічних і учнівських колективів;
- основні методи, техніки і прийоми психологічного консультування;
- сутність психотерапевтичного впливу на особистість;
- методи і техніки психокорекції, психотерапії та розвитку особистості і колективів;
- засоби профілактики негативних тенденцій розвитку колективу і особистості;
- можливості попередження професійних деформацій особистості;
- психологічні особливості сучасної сім'ї в Україні, механізми її впливу на становлення особистості дитини;
- основи сімейного консультування та психотерапії;
- вимоги безпеки життєдіяльності.

Психолог-консультант повинен уміти:

- укладати нормативні документи, які пов'язані з професійною діяльністю;
- проводити основні види індивідуального та сімейного консультування;
- надавати практичну психологічну допомогу дітям з особливими потребами;
- здійснювати профілактику адитивної та залежної поведінки дітей підліткового віку;
- забезпечувати психологічні умови попередження і розв'язання сімейних конфліктів;
- надавати психологічну допомогу сім'ї в оптимізації стилів сімейного виховання та розв'язання сімейних проблем;
- сприяти забезпеченню безпеки життєдіяльності та застосовувати необхідні знання в разі виникнення екстремальних ситуацій;
- здійснювати особистий професійний розвиток.

3. Зміст програми

Програма має три складові: загальну, функціональну та галузеву.

1. Загальна складова.

В змісті загальної складової професійної програми передбачено удосконалення та оновлення знань щодо особливостей діяльності практичного психолога системи освіти та центрів соціальної служби для молоді.

2. Функціональна складова.

В змісті функціональної складової професійної програми передбачено здобуття знань, вмінь та навичок відповідно до вимог професійно-кваліфікаційної характеристики психолога-консультанта.

3. Галузева складова.

В змісті галузевої складової передбачено здобуття та поглиблення знань і вмінь з таких прогресивних напрямків психотерапії, як психодрама, транзактний аналіз, сімейна психотерапія тощо, та отримання досвіду самопізнання як члена психотерапевтичної групи чи клієнта психологічної консультації.

	II. Функціональна складова									
2.1	Модуль 2. Основи проблемно-орієнтованого консультування									
2.1.1	Поняття проблеми в проблемно-орієнтованому консультуванні	1	1						1	
2.1.2	Робота з емоціями та почуттями	2	1	1					2	
2.1.3	Діагностика психологічних проблем	2	1		1				2	
2.1.4	Особистісні якості консультанта. Довіра, емпатія, розуміння, інтерпретація	2	1	1					2	
2.1.5	Взаємини консультанта із клієнтом: перенос і контрперенос	2	1		1				2	
2.1.6	Захисні механізми та опір у консультуванні	2	1		1				2	
2.1.7	Психологічні ігри в процесі консультування	1		1					1	
2.1.8	Психологічні ресурси, їх блокування та проблема відповідальності клієнта й консультанта	2	1	1					2	
2.1.9	Робота із психосоматичними проблемами	2	1		1				2	
2.1.10	Робота з регресією	4	2	1	1				4	
2.1.11	Проблема емоційного вигорання	1		1					1	
2.1.12	Психотерапія особистісних розладів	4	2	1	1				4	
2.1.13	Наслідки психічної травми	2		1	1				2	
2.1.14	Робота з конфліктами (інтеграція навичок і понять)	1		1					1	
2.1.15	Робота із проблемною Я-концепцією	2	1		1				2	
2.1.16	Кризове консультування	2	1	1					2	
2.2	Модуль 3. Базові мікронавички консультування та інтерн'ювання									
2.2.1	Контакт клієнта й консультанта (довіра, безпека)	4			2				2	2
2.2.2	Відкриті й закриті питання в консультуванні	4			2				2	2
2.2.3	Навички спостереження за клієнтом	4			2				2	2
2.2.4	Заохочування, переповідання і підсумовування	4			2				2	2
2.2.5	Відображення почуттів	4			2				2	2
2.2.6	Структурування мікронавичок	4			2				2	2
2.2.7	Конфронтація та оцінка рівня розвитку	4			2				2	2
2.2.8	Концентрування	4			2				2	2
2.2.9	Відображення значення	4			2				2	2
2.2.10	Навички та стратегії впливу	4			2				2	2
2.2.11	Інтеграція навичок	4			2				2	2
2.2.12	Визначення особистого стилю і теорії	4			2				2	2
2.3	Модуль 4. Тренінг умінь та навичок консультування	88					88		88	

2.4	Модуль 5. Практика психологічного консультування	20							–	20
2.5	Модуль 6. Супервізія випадків з консультативної практики	80				80			80	
	Усього:	268	14	10	32	80	88	–	224	44
	III. Галузева складова									
3.1	Модуль 7. Основи транзакційного аналізу									
3.1.1	Основні поняття ТА: его-стан, погладжування, трансакції та їх види	2	1	1					2	
3.1.2	Контракти і їх роль у консультуванні	2	1		1				2	
3.1.4	Емоційний рекет та емоційна грамотність	2	1	1					2	
3.1.5	Психологічні ігри	4	2		2				4	
3.1.6	Життєвий сценарій	4	2	1	1				4	
3.1.7	Драйвери та особистісні адаптації	2	1		1				2	
3.1.8	Від пасивності до автономії	2	1	1					2	
3.1.9	Основні техніки ТА	2	1		1				2	
3.1.10	Школа перерішення в ТА	2	1		1				2	
3.2	Модуль 8. Основи психодрами									
3.2.1	Основні техніки психодрами	2	1		1				2	
3.2.2	Основні поняття психодрами. Структура психодраматичної сесії	2	1	1					2	
3.2.3	Психодраматична теорія особистості, ролей та рольового розвитку. Принципи психодрами	1	1						1	
3.2.4	Використання дублювання в психодрамі та монодрамі	2			2				2	
3.2.5	Використання обміну ролями в психодрамі та монодрамі	2			2				2	
3.2.6	Соціометрія	2	1		1				2	
3.2.7	Соціальний атом	2			2				2	
3.2.8	Рольовий атом	2			2				2	
3.2.9	Використання «надреальності» в психодрамі та монодрамі	2	1	1					2	
3.2.10	Монодрама: основні поняття та засоби	1	1						1	
3.2.11	Техніка «Репетиція майбутнього»	2			2				2	
3.3	Модуль 9. Основи системної сімейної терапії та інших напрямків психотерапії									
3.3.1	Малюнок у процесі консультування	2	1		1				2	
3.3.2	Раціональні методи підвищення самооцінки	1			1				1	
3.3.3	Робота з уявою в психодрамі та монодрамі. Психодрама та символдрама. Робота зі сновидіннями.	2	1	1					2	
3.3.4	Батьківське інтерв'ю	1			1				1	
3.3.5	Дитячо-батьківські стосунки та їх наслідки	2	1	1					2	

3.3.6	Використання іграшок у психодрамі та монодрамі. Психодрама та пісочна терапія.	4	1		3				4	
3.3.7	Системний підхід у консультуванні й психотерапії	2	1	1					2	
3.3.8	Подружні взаємини. Психологічні ігри в сім'ї	2	1	1					2	
3.3.9	Методи сімейного консультування та психотерапії	2	1		1				2	
3.3.10	Метод геносоціограм та сімейних егограмм	2	1		1				2	
3.3.11	Консультування дітей та підлітків	2	1	1					2	
3.4	Модуль 10. Особистісне самопізнання									
3.4.1	Самопізнання у психотерапевт. групі	54						54		54
3.4.2	Самопізнання в індивід. консультаціях	10							–	10
	Усього:	128	26	11	27	–	54	–	118	10
	IV. Індивідуально-творча робота	34							–	34
	V. Контрольно-оціночні заняття									
5.1	Захист випускних творчих робіт	9							9	9
5.2	Загальний залік та сертифікація	9							9	9
	Усього:	18	–	–	–	–	–	–	18	18
	РАЗОМ:	460	40	21	59	80	142	18	360	100

Програма курсу

1 сесія

Знайомство, очікування та побоювання, організаційні рамки та контракт. Поняття проблеми в проблемно-орієнтованому консультуванні. Основні ідеї трансактного аналізу (ТА): его-стани моделі особистості. Контакт клієнта й консультанта (довіра, безпека). Основні поняття психодрами. Тренінг навичок консультативної бесіди (робота в трійках): контакт з клієнтом.

Література: 1, 3, 4, 10, 11, 31, 47, 68, 72.

2 сесія

Робота з емоціями та почуттями. Контракти та їх роль у консультуванні. Відкриті й закриті питання в консультуванні. Основні техніки психодрами. Структура психодраматичної сесії. Тренінг навичок консультативної бесіди (робота в трійках): постановка запитань. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 1, 3, 4, 14, 37.

3 сесія

Діагностика психологічних проблем. Навички спостереження за клієнтом. Погляджування, трансакції, їхні види й значення. Особистісні якості консультанта. Довіра, емпатія, розуміння, інтерпретація. Тренінг навичок консультування (робота в трійках): спостереження за клієнтом. Демонстраційні консультативні сесії в реальному режимі у виконанні тренера. Тренінг по консультуванню (фрагменти консультування в реальному режимі). Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 3, 4, 14, 68.

4 сесія

Взаємини консультанта із клієнтом: перенос і контрперенос. Заохочування, переповідання і підсумовування. Емоційний рекет та емоційна грамотність. Психодрама, теорія особистості, ролей та рольового розвитку. Принципи психодрами. Тренінг навичок консультування (робота в трійках): спостереження за клієнтом. Демонстраційні консультативні сесії в реальному режимі. Тренінг по консультуванню (фрагменти консультування в реальному режимі). Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 3, 4, 14, 30, 31, 68.

5 сесія

Психодраматична сесія (опрацювання особистих тем, супервізійних випадків, професійних настановлень тощо). Процес-аналіз сесії.

Література: 31, 37, 44-46, 80.

6 сесія

Захисні механізми та опір у консультуванні. Психологічні ігри. Відображення почуттів. Використання дублювання в психодрамі та монодрамі. Демонстраційні консультативні сесії в реальному режимі. Тренінг по консультуванню (навчальні консультативні сесії в реальному режимі), процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 4, 10, 30, 31, 33, 68, 81.

7 сесія

Психологічні ігри (продовження). Психологічні ігри в процесі консультування. Структурування мікронавичок. Використання обміну ролями в психодрамі та монодрамі. Демонстраційні консультативні сесії в реальному режимі. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 4, 10, 31, 68, 80, 81.

8 сесія

Психологічні ресурси, їх блокування та проблема відповідальності клієнта й консультанта. Життєвий сценарій. Конфронтація та оцінка рівня розвитку. Монодрама: основні поняття та засоби; техніки роботи зі стільцями. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 4, 10, 44, 77, 81.

9 сесія

Життєвий сценарій (продовження). Концентрування. Використання іграшок у психодрамі та монодрамі. Психодрама та пісочна терапія. Соціальний атом. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 4, 44, 77, 78, 81.

10 сесія

Психодраматична сесія (опрацювання особистих тем, супервізійних випадків, професійних настановлень тощо). Процес-аналіз сесії.

Література: 31, 37, 44-46, 80.

11 сесія

Малюнок у процесі консультування. Раціональні методи підвищення самооцінки. Драйвери та особистісні адаптації. Відображення значення. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 2, 4, 68, 76.

12 сесія

Основні підходи в роботі з психосоматичними проблемами. Від пасивності до автономії. Навички та стратегії впливу. Рольовий атом. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 4, 12, 68.

13 сесія

Робота з уявою в психодрамі та монодрамі. Психодрама та символдрама. Робота зі сновидіннями. Робота з регресією в ТА та інших підходах. Інтеграція навичок. Основні техніки ТА. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 4, 12, 65, 68, 81.

14 сесія

Школа перерішення в ТА. Визначення особистого стилю консультанта та теорії. Проблема емоційного вигорання. Батьківське інтерв'ю. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 4, 24.

15 сесія

Психодраматична сесія (опрацювання особистих тем, супервізійних випадків, професійних настановлень тощо). Процес-аналіз сесії.

Література: 31, 37, 44-46, 80.

16 сесія

Дитячо-батьківські стосунки та їх наслідки. Системний підхід у консультуванні й психотерапії. Використання «надреальності» в психодрамі та монодрамі. Соціометрія та соціодрама. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики. Супервізійна консультація з приводу вибору тем випускних творчих робіт.

Література: 6, 7, 20, 44, 73, 78, 79, 81.

17 сесія

Подружні взаємини. Психологічні ігри в сім'ї. Метод геносоціограм та сімейних еограмм. Робота консультанта з психотичними симптомами. Робота з регресією в психодрамі та монодрамі. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики.

Література: 10, 73, 78, 79, 81.

18 сесія

Методи сімейного консультування та психотерапії. Основні підходи в психотерапії особистісних розладів у ТА та інших парадигмах. Робота з конфліктами (інтеграція навичок і понять). Техніка «Репетиція майбутнього». Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики. Супервізійна консультація з приводу написання випускних творчих робіт.

Література: 8, 28, 49, 65.

19 сесія

Наслідки психічної травми. Консультування дітей та підлітків. Робота із проблемною Я-концепцією. Кризове консультування. Навчальні консультативні сесії в реальному режимі, процес-аналіз. Супервізія випадків з консультативної практики. Супервізійна консультація з приводу написання випускних творчих робіт.

Література: 6, 7, 43, 70.

20 сесія

Інтеграція знань, умінь та навичок, отриманих у навчанні. Контроль знань. Захист випускних творчих робіт. Підведення підсумків навчального курсу і зворотний зв'язок.

Література до курсу «Теорія та практика психологічного консультування»

1. *Абрамова Г. С.* Психологическое консультирование: Теория и опыт: – М.: Изд. Центр «Академия», 2000. – 240 с.
2. *Абрамова Г. С.* Графика в психол. консультировании. М.: ПЕРСЭ, 2001. – 142 с.
3. *Абрамова Г. С.* Практикум по психологическому консультированию. – Екатеринбург: «Деловая книга». – Москва: Изд. Центр «ACADEMIA», 1995. – 128 с.
4. *Айви А.* Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта. Пер. з англ. – К.: Сфера, 1998. – 342 с.
5. *Айви А. Е., Айви М. Б., Саймек-Даунинг Л.* Психологическое консультирование и психотерапия. Методы, теории и техники: практическое руководство. – М.:, 2000. – 487 с.
6. *Айхингер А., Холл В.* Детская психодрама в индивидуальной и семейной психотерапии в детском саду и школе: Пер. с нем. – М.: Генезис, 2005. – 336 с.
7. *Аллан Дж.* Ландшафт детской души. Психоаналитическое консультирование в школах и клиниках : учеб. пособие / Дж. Алан ; пер. с англ. – М. : Пер Сэ, 2012. – 272 с.
8. *Алешина Ю. Е.* Семейное и индивидуальное психологическое консультирование. – М.: РИЦИК «Социальное здоровье России», 1993. – 172 с.
9. *Бельская Е. Г.* Основы психологического консультирования и психотерапии: Учеб пособие. – Обнинск: ИАТ Э, 1998. – 80 с.
10. *Берн Э.* Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1988. – 400 с.
11. *Берн Э.* Трансакционный анализ и психотерапия: Пер. с англ. – СПб.: Братство, 1992. – 224 с.
12. *Берн Э.* Групповая психотерапия: Пер. с англ. – М.: Академический Проект, 2000. – 464 с.
13. *Бондаренко А. Ф.* Психологическая помощь: теория и практика. (Учеб. пособие для студентов психол. ф-тов и отд-ний ун-тов). – К.: Укртехпрес, 1997. – 216 с.
14. *Бурнард Ф.* Тренинг навыков консультирования. – СПб.: Питер, 2002. – 256 с.
15. *Бюджеталь Дж.* Искусство психотерапевта. – СПб.: Питер, 2001. – 304 с.
16. *Васильюк Ф. Е.* Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций). – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 200 с.
17. *Васьківська С. В.* Основы психологического консультирования: підручник. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 424 с.
18. *Васьковская С. В., Горностай П. П.* Психологическое консультирование: Ситуационные задачи. – К.: Вища школа, 1996. – 192 с.
19. *Глэддинг С.* Психологическое консультирование: 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736 с.
20. *Де Гольжак В.* История в наследство: Семейный роман и социальная траектория / Пер. с франц. – М.: Изд-во Ин-та Психотерапии, 2003. – 233 с.
21. *Горностай П. П.* Личность и роль: Ролевой подход в социальной психологии личности. – К.: «Интерпресс ЛТД», 2007. – 312 с.
22. *Горностай П. П., Васьковская С. В.* Теория и практика психологического консультирования: Проблемный подход. – К.: Наук. думка, 1995. – 128 с.
23. *Грюнвальд Б. Б., Макаби Г. В.* Консультирование семьи / Пер. с англ. – М.: Когито-Центр, 2004. – 416 с.
24. *Гулдинг М., Гулдинг Р.* Психотерапия нового решения. Теория и практика. – М.: Независимая фирма «Класс», 1997. – 288 с.
25. *Гулина М. А.* Терапевтическая и консультативная психология. СПб.: Речь, 2001. 352 с.
26. *Джендлин Ю.* Фокусирование: Новый психотерапевтический метод работы с переживаниями. – М.: Независимая фирма «Класс», 2000. – 448 с.

27. *Джордж Р., Кристиани Т.* Консультирование: Теория и практика / Пер. с англ. – М.: Эксмо, 2002. – 448 с.
28. *Елизаров А. Н.* Основы индивидуального и семейного консультирования: Учеб. пособ. – М.: «Ось-89», 2003. – 336 с.
29. *Капустин С. А.* Границы возможностей психологического консультирования // *Вопр. психологии.* – 1993. – № 5. – С. 50-56.
30. *Кан М.* Между психотерапевтом и клиентом: Новые взаимоотношения. – Пер. с англ. – СПб.: Б.С.К., 1997. – 143 с.
31. *Киппер Д.* Клинические ролевые игры и психодрама. Пер. с англ. – М.: Независимая фирма «Класс», 1993. – 222 с.
32. *Ковалев С. В.* Перепрограммирование собственной судьбы. – М.: КСП+, 2002. – 784 с.
33. *Кочюнас Р.* Основы психологического консультирования М., 1999. – 240 с.
34. *Котлер Дж., Браун Р.* Психотерапевтическое консультирование. – СПб.: Питер, 2001. – 464 с.
35. *Красило А. И.* Психологическое консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие. – М.: Изд-во Московского психол.-социальн. ин-та; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2007. – 504 с.
36. *Кулаков С. А.* Практикум по супервизии в консультировании и психотерапии. – СПб.: Речь, 2002. – 236 с.
37. *Лейтц Г.* Психодрама: теория и практика. Классическая психодрама Я. Л. Морено / Пер. с нем. – 2-е изд. – М.: «Когито-Центр», 2007. – 380 с.
38. *Линде Н. Д.* Психологическое консультирование: Теория и практика: Учеб. пособие для студентов вузов. – М.: Аспект Пресс, 2011. – 255 с.
39. *Манухина Н. М.* Снайперской консультирование : основы метода / Н. М. Манухина. – М. : Независимая фирма «Класс», 2012. – 192 с.
40. *Малкина-Пых И. Г.* Справочник практического психолога. – М.: Эксмо, 2004. – 784 с.
41. *Мастерство психологического консультирования /* Под ред. А. А. Бадхена, А. М. Родиной. – СПб.: Речь, 2006. – 240 с.
42. *Меновицков В. Ю.* Введение в психологическое консультирование. М.: Смысл, 1998 – 109 с.
43. *Меновицков В. Ю.* Психологическое консультирование: работа с кризисными и проблемными ситуациями. – М.: Смысл, 2005. – 192 с.
44. *Морено Я. Л.* Социометрия: Экспериментальный метод и наука об обществе / Пер. с англ. – М.: Академический проект, 2001а. – 384 с.
45. *Морено Я.* Психодрама / Пер. с англ. – М.: Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001б. – 528 с.
46. *Морено Зерка Т.* Обзор психодраматических техник // *Психодрама и современная психотерапия.* – 2003. – № 2. – С. 4–15.
47. *Моховиков А. Н.* Телефонное консультирование. – 2-е изд. – М.: Смысл, 2001. – 494 с.
48. *Мэй Р.* Искусство психологического консультирования / Пер. с англ. – М.: Независимая фирма «Класс», 1994. – 144 с.
49. *Навайтис Г.* Семья в психологической консультации. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 1999. – 224 с.
50. *Нельсон-Джоунс Р.* Теория и практика консультирования. – СПб, 2000. – 464 с.
51. *Немов Р. С.* Психологическое консультирование: Учеб. – М., 2000. – 528 с.
52. *Основи консультативної психології. Аналіз сучасних концепцій /* Укл. О. Ф. Бондаренко. – К.: РНМК Міністерства України, 1992. – 116 с.
53. *Основи практичної психології /* В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
54. *Осипова А. А.* Общая психокоррекция: Учеб. пособие для студентов вузов. – М., Сфера, 2000. – 512 с.
55. *Пахальян В. Э.* Психологическое консультирование: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2006. – 256 с.
56. *Петрушин С. В.* Мастерская психологического консультирования. – ПЕРСС, 2003. – 143 с.

57. Психологическая помощь и консультирование в практической психологии. Под ред. М. К. Тутушкиной. – СПб., 2001. – 348 с.
58. Психологічне консультивання. Хрестоматія. Навчальний посібник / Упор. І. В. Кошова, Н. Ф. Литовченко, І. М. Нпказна. – Ніжин, Вид. НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – 623 с.
59. Психология личности: Словарь-справочник / Под ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
60. *Роджерс К. Р.* Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы / Пер. с англ. – М.: ЭКСМО-Пресс, 1999. – 464 с.
61. Руководство по психодраме / Под редакцией М. Карп, П. Холмса и К. Б. Таувон / Пер с англ.; под ред. П. П. Горностая. – К. : Изд. П. Горностай, 2013. – 344 с.
62. *Румянцева Т. В.* Психологическое консультирование: диагностика отношений в паре. Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2006. – 176 с.
63. *Сатир В.* Коммуникация в психотерапии: Пер. с англ. – М.: Ин-т общегуманитарных исследований, 2011. – 96 с.
64. *Сахакиан У. С.* Техники консультирования и психотерапии. Тексты. – М.: Апрель-Пресс, ЭКСМО – Пресс, 2000. – 624 с.
65. Семья в психологической консультации: Опыт и проблемы психологического консультирования / Под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина. – М.: Педагогика, 1989. – 208 с.
66. *Старшенбаум Г. В.* Тренинг навыков практического психолога: Интерактивный учебник: Игры, тесты, упражнения. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2006. – 416 с.
67. *Стюарт В.* Работа с образами и символами в психологическом консультировании: Пер. с англ. – М.: Независимая фирма «Класс», 1998. – 384 с.
68. *Стюарт Й., Джойнс В.* Основы ТА: Транзакційний аналіз: Пер. з англ. – К.: ФАДА, ЛТД, 2002. – 393 с.
69. *Титаренко Т. М.* Кризове психологічне консультивання. – К.: Главник, 2004. – 96 с.
70. *Уильямс Э.* Вы – супервизор...: Шестифокусная модель, роли и техники супервизии / Пер. с англ. – М.: Независимая фирма «Класс», 2001. – 288 с.
71. *Уоллес В. А., Холл Д. Л.* Психологическая консультация: Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
72. *Файн С., Глассер П.* Первичная консультация: Установление контакта и завоевание доверия / Пер. с англ. – М.: «Когито-Центр», 2003. – 238 с.
73. *Фон Шліппе А., Швайцер Й.* Системна психотерапія та консультивання. Пер. з нім. – Львів, ВНТЛ-Класика, 2004. – 320 с.
74. *Шнейдер Л. Б.* Пособие по психологическому консультированию: Учебн. пособие. – М.: Ось-89, 2003. – 272 с.
75. *Шостром Э., Браммер Л.* Терапевтическая психология. Основы консультирования и психотерапии / Пер. с англ. – СПб.: Сова; М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 624 с.
76. *Штайнер К.* Сценарии жизни людей. Школа Эрика Берна: Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2003. – 416 с.
77. *Штейнхард Л.* Юнгианская песочная психотерапия. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
78. *Шутценбергер А. А.* Синдром предков. Трансгенерационные связи, семейные тайны, синдром годовщины, передача травм и практическое использование геносоциогаммы. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2005. – 240 с.
79. *Шутценбергер А. А.* Психогенеалогия: Как излечить семейные раны и обрести себя. – М.: Психотерапия, 2010. – 224 с.
80. *Шутценбергер А. А.* Психодрама / Пер. с франц. – М.: Психотерапия, 2007. – 448 с.
81. *Эрлахер-Фаркас Б., Йорда К.* (ред.). Монодрама: Исцеляющая встреча. От психодрамы к индивидуальной терапии. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. – 292 с.
82. *Ялом И. Д.* Дар психотерапии / Пер. с англ. – М.: Эксмо, 2012. – 352 с.

Укладач: доктор психол. наук, зав. лаб. психології малих груп та міжгрупових відносин Інституту соціальної та політичної психології НАПН України Горностай П.П.